

úrovni má také dopad na školní zdroje, studijní klima a sociální síť, stejně jako na vliv vrstevníků, což se následně projeví pozorovanými rozdíly ve vzdělávacích výsledcích.

Při přijímání žáků do škol na principu spádovosti platí, že průměrný školní SES odráží sociodemografické charakteristiky místa, kde škola sídlí. Když je ovšem umožněn svobodný výběr školy, potom SES školního kolektivu reflektuje zčásti územní (rezidenční) segregaci a zčásti školní charakteristiky, na nichž žáci zakládají svou volbu dané školy.

Jedním ze záměrů politiky svobodné volby školy, zavedené na počátku 90. let, bylo oslabit efekt sociální, etnické a rezidenční segregace na vzdělávání, avšak ve Švédsku je přijímání žáků do škol stále do značné míry založeno na místě bydliště. Navíc jedním z kritérií, podle nichž si rodiny vybírají místo svého bydliště, je kvalita škol v dané oblasti (viz např. Hoxby, 2001). Tato strategie rodin zakrývá cílený výběr školy a tím pádem dochází ke smíšení výběru školy a rezidenční segregace (Björklund et al., 2005). Je ovšem třeba poznamenat, že záměrnou volbu bydliště mohou učinit pouze takové rodiny, které mají určité finanční rezervy. Toto způsobuje velké socioekonomické rozdíly mezi školami a vede k rozdílným vzdělávacím výsledkům mezi školami.

Předchozí studie zjistily, že když je většina žáků školy vysoce motivovaná a má vysokou úroveň studijních výsledků, pak mají výsledky všech žáků tendenci se zlepšovat (např. Van Ewijk & Slegers, 2010). Charakteristiky žáků dané školy tedy do značné míry ovlivňují výsledky všech žáků. Předchozí studie také zjistily, že SES žáků dané školy může ovlivnit volbu vyučovacích metod, kvalitu výuky, interakci a komunikaci mezi učiteli a žáky a také sebehodnocení, motivaci a angažovanost učitelů. To vede k dalšímu prohloubení rozdílů ve výsledcích vzdělávání mezi školami (např. Gustafsson, Nielsen, & Yang Hansen, 2016). Zvýšené rozdíly v socioekonomickém složení žáků na různých školách mohou zvýraznit vliv vrstevníků a kontextových faktorů, a v důsledku tak prohlubovat rozdíly ve vzdělávacích výsledcích mezi školami.

Příklady studia sociální selekce v období vzdělávacího přechodu pomocí dat ETF

Jedním z hlavních záměrů školských reforem provedených v 60. letech bylo dosáhnout prostřednictvím jednotné školy a společného kurikula větší míry spravedlivosti a snížit vliv rodinného sociálního zázemí na volbu vzdělání a povolání. Jinými slovy, tyto reformy měly poskytnout také dětem, které pocházejí ze znevýhodněných sociálních skupin, reálnou šanci získat delší teoretické vzdělání. Databáze ETF byla založena, aby shromažďovala informace potřebné v rámci zadání od švédské vlády k vyhodnocení dopadů těchto reformních kroků v poválečném Švédsku, a k posouzení, zda se podařilo naplnit záměry reforem. Jednou z otázek, které přitahovaly velkou pozornost, bylo, zda při přijímání žáků do středoškolského vzdělávání dosud přetrvává nerovnost z hlediska sociální třídy.

S cílem zodpovědět tuto otázku analyzovali Härnqvist a Svensson (1980) vzorek žáků ze čtyř kohort s rokem narození 1948, 1953, 1958 a 1959 a sledovali je od šesté třídy až do konce jejich studia na střední škole. Použili informace o socioekonomické klasifikaci rodin těchto žáků, jejich školní známky a vzdělávací volbu při přechodu na střední školu a dále do vyššího vzdělávání. Porovnáním školních známek a vzdělávacích voleb mezi chlapci a dívkami a mezi odlišnými sociálními skupinami zjistili, že účast na vzdělávání v průběhu času rostla a také se zvýšila rovnost v účasti na vzdělávání napříč sociálními skupinami v porovnání kohort 1948 a 1953, a to díky lepší geografické distribuci základních i středních škol. Tento trend směrem k vyrovnávání účasti na vzdělávání byl narušen mezi kohortami 1953 a 1958. Bylo zjištěno, že dívky s výbornými studijními výsledky pocházející z dělnické třídy měly na úrovni střední školy tendenci k výběru odborných vzdělávacích programů. Autoři došli k závěru, že navzdory organizačním reformám švédského vzdělávacího systému směřujícím k prosazení rovnosti ve vzdělávání zůstávaly rozdíly ve volbě vzdělávací dráhy podle pohlaví a sociální třídy nadále

